DĚJEPISNÝ ZOOM #01

BARBORA JIŘINCOVÁ

BÍLÁ HORA

Vše, co jste o ní chtěli vědět

Bílá hora: Vše, co jste o ní chtěli vědět

(a něco málo, co jste vědět ani nechtěli)

Barbora Jiřincová

MÍSTO, KTERÉ VŠICHNI ZNÁME, ALE NIKDO HO NEPOCHOPIL

Bílá Hora.

Pro Pražany tramvajová zastávka, pro ty sportovněji založené skvělé místo, kde třeba jednou za rok i proženou běžky.

Pro dějepisáře krásný příběh k vyprávění, pro historiky věčný bolehlav plný celonárodního nepochopení.

Pro diskutující v internetových diskuzích jedno z mála témat ze starších dějin, o kterém se můžou pohádat.

Pro odpůrce katolické církve a někdy i náboženství obecně cenný argument, který ožije v čím dál řidčeji otevíraných tématech, jakými byly církevní restituce nebo návrat mariánského sloupu na Staroměstské náměstí.

Pro příznivce reenaktmentu (živých obrazů na téma historických bitev) nejlepší akce sezóny, jejíž návštěvnost každoročně napovídá, že téma neumřelo.

Pro některé stále žijící pamětníky první republiky ostuda, že se něčeho takového rodiny s vlaječkami a úsměvem na tváři stále účastní.

Pro národní obrozence a politiky nejpalčivější téma, národní potupa a místo, kde se český národ uložil ke

spánku, aby se z něj slavnostně roku 1918 probudil a naplnil své dějinné poslání.

Pro komunistické ideology důkaz o nezodpovědnosti a sobeckosti české šlechty a reakcionářství katolické církve.

Pro Karla Kryla krásná metafora pro jiné historické prohry, pro filmaře 21. století nápad na další nicneříkající film o českých dějinách s obrovským rozpočtem.

Pro vídeňské politiky 18. století důkaz, že Čechům se nedá věřit, pro české politiky 18. století facka, kterou musí stále odrážet.

Pro habsburskou politiku 17. století záminka k přistřižení křidélek decentralizačním choutkám českých stavů a zadupání jiných než katolických náboženství.

Pro poražené stavy poslední hřebíček do rakve, pro falckého zimního krále sbalené kufry a pro jeho anglické poradce úleva, že tato dobrodružná epizoda skončí.

Pro tisíce žoldnéřů různých vyznání a mluvících různými jazyky smrt nebo narvané kapsy zlaťáky, za které se po měsících konečně najedí. Pro pražské měšťany sídlící v hlavním městě v roce 1620 smrt, násilí, ztráta a zmar.

Na ty poslední většinou nemyslíme, když dějiny vykládáme, ale tak už to v historii bývá. Každoroční připomínka této neslavné bitvy sice dá divákům přičichnout střelnému prachu, ale síra je v očích nepálí,

skutečná smrt na ně nesáhne a krev necítí. Když bitva skončí, herci jdou na pivo a preclík, nejdou loupit do Prahy a znásilňovat měšťanky. To by už nebyla rodinná podívaná.

A tak se nám v hlavách vrství obrazy, které spolu nikdy neseděly.

Pro jednoho je Bílá hora symbolem zrady, pro druhého náboženské vítězství, pro třetího zbytečnou hádkou o minulost.

Každý z nás má v sobě trochu jinou Bílou horu – směs školních zkratek, národních emocí, historických polopravd a televizních obrazů.

A málokdo si z těch střípků dokáže složit celý obraz.

Ne ten černobílý, který známe z učebnic. Ten opravdový, lidský.

Bílá hora je ale skvělé téma. Ona totiž přesně všechny tyto příběhy obsáhne.

Když její příběh vyprávíme, můžeme si zanadávat na neschopné, rozhádané a nezodpovědné české politiky i na zákeřné cizáky. Na neschopného krále i na toho všehoschopného. Můžeme ukázat raně novověké válečnictví ve vší jeho brutalitě – s hladem, strachem, válečným a náboženským zápalem i skvrnitým tyfem, který kosí celé armády. A můžeme se rozvášnit nad běžným

nešvarem politiků každé doby: chceme výsledky, ale nechce se nám pouštět korunu.

Můžeme v Bílé hoře vidět zásadní mezník a odškrtnout si tak výklad jednoho dějepisného období nebo ji představit jako vyvrcholení procesů, které proměnily svět.

Udělejte si v hlavě malou revizi, zamyslete se, co vám kdy o Bílé hoře ve škole či v médiích vyprávěli.

A pak se bez okolků pusťte do následujících řádků, které vám z toho chaosu udělají výklad, co dává smysl.

protože bez nich není možné Bílou horu vykládat. Ono totiž bez nich by se na Vypichu ty davy lidí nesešly a nadšenci do rekonstrukce starých bitev by si museli najít jiné téma.

Jaké mýty to tedy jsou?

Na Bílé hoře byl poražen český národ

Počítám, že jste tuto zkratku už někdy slyšeli. Je to jako fráze, která vám naskočí ve spojení s nějakým místem či pojmem a opakuje se tak často, až nikdo nepřemýšlí, co to vlastně znamená.

Co tedy tento mýtus tvrdí?

Bez nadsázky, ironie a historické korekce:

Český národ se chtěl vymanit z vlády cizích Habsburků, kteří mu nutili pro Čechy cizí katolické náboženství, Habsburka sesadili a zvolili si jiného krále. Najali si armádu, která měla ochránit české země před vojsky zlotřilého Habsburka, který nepochopil, že není vítán.

V osudné bitvě se střetla domácí česká vojska v čele s hrdinnými Moravany, kteří se bránili do posledního

muže, s cizáckými vojsky. Hrdinně prohráli a české země, do té doby samostatné, se od té chvíle rozplývaly v mnohonárodnostní monarchii, která nenáviděla všechno české, hlavně český jazyk.

Tři sta let trvalo temno, útlak náboženský, ale hlavně národní, než se český národ probudil, osamostatnil a naplnil svou historickou roli, rozešel se s Habsburky i katolickou církví a založil si vlastní stát.

A teď s trochou ironie, které se historik korigující mýty neubrání:

Český národ se pokusil osamostatnit z nadvlády cizích Habsburků, kteří mu nutili pro Čechy cizí katolické náboženství (je mi líto, bez náboženství, co víc, bez jeho různých verzí se ve výkladu o 17. století neobejdeme). Češi se tedy vzbouřili, Habsburky sesadili a zvolili si jiného krále, který byl z nějakého důvodu víc český, i když pocházel z Falce a nutil jim pro ně cizí kalvinistické náboženství.

Nový král byl ale mnohem přátelštěji naladěn k českým snahám o samostatné vládnutí, jinými slovy, nechal českou šlechtu, jako nikým nevolené zástupce 98 % obyvatel země, aby si dělala, co chtěla. Financoval válku proti tomu sesazenému králi, ale nemluvil do ní.

Armáda najatá těmito českými politiky (placená z německých peněz plynoucích z Falce, ale fakticky od českého krále) prohrála

8. listopadu 1620 v osudovém střetnutí s armádou najatou rakouským vévodou (fakticky zvoleným a korunovaným českým králem) a bavorským vévodou.

Na obou stranách, včetně hrdinného moravského praporce vedeného Jindřichem Šlikem, stáli žoldnéři. Profesionální vojáci, kteří bojovali za toho, kdo je platil. Bohužel, na té „české" straně už nejméně deset měsíců nedostali zaplaceno, takže jejich chuť bojovat byla jen o něco větší než touha přelézt hradby a jít se ohřát do Prahy k cizímu krbu.

Tito žoldnéři různých jazyků a národností se střetli a vlivem různých okolností tak armáda stojící na kopci prohrála. Prchající muže ti vítězní dobíjeli, jak tomu tak v bitvách bývalo. Moravský praporec Šlikův nepadl do posledního muže, ale opravdu urputně se bránil, protože s hradbami za zády neměl kam ustoupit. Kolik jich bitvu přežilo, nevíme, ale určitě to byl sám Jindřich Šlik.

Šlechtici a velitelé se nedobíjeli, ti se zajímali. Z nich koukalo výkupné. Šlik po skončení bitvy udělal to, co každý vojenský podnikatel jeho doby. Nechal se naverbovat do služeb toho, kdo platil, a zbytek třicetileté války strávil v císařských službách.

Když sedl střelný prach, přeživší, poražení i vítězové, se vydali do města loupit, obě strany přesvědčené, že to je jejich svaté právo. Ti přeživší poražení ještě chvíli zkoušeli vyjednávat o dlužném žoldu, než udělali to, co každý rozumný voják v 17. století – nechali se naverbovat do armády vítězů.

Nový král prchl s anglickými poradci, dědicem trůnu a manželkou do bezpečí Falce. Vítězný bavorský vévoda (mimochodem jeho bratranec) přijal pokornou kapitulaci a prosbu o přímluvu z rukou českých stavů. Ti kapitulovali tak rychle, že se ani nestačili zeptat spojenců z Uher, Moravy, Slezska a Rakous, jestli chtějí bojovat dál.

Sama bitva nemusela být ani osudná, pokud by se všichni nerozprchli, nekapitulovali, ale především kdyby někdy v zimě předešlého roku nepřestali armádu platit.

Byla to bezvýznamná šarvátka

Tento mýtus lze shrnout asi takto:

Nevím, proč se o tom mám učit, bylo to předem rozhodnuté a trvalo to pár minut. Vůbec to nic neznamenalo, učíme se o tom jen proto, že to napsal Palacký.

Historická korekce:

František Palacký to nenapsal, protože Palacký své dějiny rokem 1526 diplomaticky ukončil, aby se nezapletl do otevřené kritiky vládnoucí dynastie. Ovšem z jiných výroků víme, že bitvu na Bílé hoře považoval za národní tragédii, a je znám tím, že nikdy na ono osudné místo ani jednou nohou nevkročil. Pokud nechápete, proč je důležité, co si myslel Palacký, tak vězte, že dějiny, o kterých se učíme ještě dnes, sepsal on. Nikdo před ním a bohužel ani po něm nevložil český národní příběh do kontextu. Každý učitel i historik se musí nějak vypořádat s tím, co si o tom či onom myslel Palacký, ať už bude souhlasit, nebo nesouhlasit.

Ale bitva na Bílé hoře nebyla předem rozhodnutá. Naopak, vojsko nahoře na kopci mělo jasnou taktickou výhodu. Generálové pod kopcem se do krve hádali o tom, zda zaútočit, nebo to celé odložit. Zkušenější generál

Bonaventura Buquoy chtěl počkat, připadalo mu to celé jako riskantní podnik. Maxmilián Bavorský už chtěl být doma, poslední, co chtěl, bylo platit armádu přes zimu na kampani, která se mu začala krutě nevyplácet. A celé to možná rozhodl jeden velmi přesvědčivý karmelitánský mnich, který tvrdil, že mu Panna Marie slíbila vítězství, což se Maxmiliánovi moc hodilo jako argument.

Tento karmelitánský mnich pak sehrál významnou roli v motivaci vojska, které nebylo o mnoho méně frustrované než to špatně placené a hladové vojsko na kopci. Také útočící vojáky trápil hlad, zima, tyfus a opožděná výplata žoldu. Ale městské hradby byly před nimi, ne za nimi, do bitvy je vedl vrchní velitel a bíle oděný karmelitán srší náboženským zápalem. To byla velká výhoda, když se na vás smrt zubila všude kolem.

Bitva samotná nebyla nijak nestandardně krátká, mohla dopadnout jakkoliv. Jako každá jiná pořádná bitva obsahovala hned několik momentů, které rozhodly nebo mohly rozhodnutí zvrátit na druhou stranu.

A bezvýznamná šarvátka to taky nebyla. Pro Habsburky znamenala záchranu nejcennějšího titulu ve věnci jejich titulů, návrat české královské koruny a s ní související volitelský hlas pro volbu římského krále a císaře. Pro české stavy znamenala konec kampaně započaté roku 1618, vyústění náboženského vření, které v Českém království

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Bílá hora: Vše, co jste o ní chtěli vědět**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.